

De energiemarkt moet begrijpelijker en voorspelbaarder worden

Energiepodium, 02-12-2025

Ooit was energie *low profile*, merkt Martien Visser op. “Het licht ging aan, de wasmachine draaide, het huis werd warm en eens per maand kwam de rekening. Tegenwoordig buitelen aanbieders over elkaar heen met vaste, variabele en dynamische prijzen, kortingen en boetes. Er kwamen hybride en niet-hybride warmtepompen, zonnepanelen en laadinfra, batterijen en boilers. Het klinkt aantrekkelijk en menigeen profiteert. De hoera-verhalen op de sociale media zijn niet van de lucht. Naast huilbuien, want er gaat ook veel mis. Echter, de meeste burgers, instellingen en bedrijven hebben andere zaken aan hun hoofd. In België en Duitsland is 20-30% van de huishoudens nog nooit geswitched is. Anderen doen dat eens in de 10 jaar. Vanwege gemak, onwetendheid of wantrouwen. Faillissementen, het einde van salderen en te rooskleurige beloften hebben er bij de gemiddelde burger ingehakt. Dezelfde energieverbruiker ontbeert ook de kennis, de tijd en het geld om zich in de complexe energiemarkt te verdiepen. Dat is niet zonder gevolgen.”

De tijd van stabiele energieprijzen is voorbij. Ook als je kiest voor vaste prijzen scheelt het flink wanneer je dat doet. Sommigen denken de markt te slim af te zijn. Het eerlijke verhaal is dat het goede contractmoment onvoorspelbaar is. Inkoop van energie is een kansspel geworden waar consumenten, instellingen en bedrijven met hun zuurverdiende euro's verplicht aan moeten meedoen. Dat geldt ook voor contracten met dynamische prijzen, waarbij vooral de risico's van een koude winter en geopolitieke strubbelingen spelen. Spekkoper is mijn overbuurman die begin 2021 een 5-jarig energiecontract afsloot tegen een vaste prijs, om van al dat ingewikkelde gedoe af te zijn.

Het wordt niet eenvoudiger. Inmiddels zijn terugleverkosten geïntroduceerd en het einde van salderen nadert. Netwerktarieven gaan mogelijk per uur variëren. Over 'slimme' energiebelastingen wordt al nagedacht. Grotere afnemers worden gestimuleerd (en gedwongen) te kiezen voor netwerkcapaciteit die niet altijd beschikbaar is. Het basisidee is dat wie flexibel is, kan besparen. Prima gedachte, maar voor de meeste mensen en bedrijven is die flexibiliteit beperkt. Het gebruik van een afwasmachine en stofzuigen kun je misschien verschuiven, maar koken en douchen gebeurt op vaste momenten; bovendien moet er ook nog gewerkt en geslapen worden. Evenzo kan een bakker niet zeggen dat er geen brood is omdat het 's nachts niet waaide en wensen we geen supermarkten die om vier uur sluiten omdat de zon haar kracht verliest.

“Terwijl ik dit schrijf ligt de folder over mogelijke noodsituaties in Nederland op mijn bureau. Zou ik de enige zijn die het ding met frisse tegenzin ga lezen?”

Ook de afnemende betrouwbaarheid van de energievoorziening knaagt, mede omdat schaarste tot torenhoge prijzen kan leiden. TenneT waarschuwt in steeds sterkere woorden voor de periode na 2030. Enexis verwacht komende winter al problemen, als het koud wordt. De vulgraad van de Nederlandse gasopslagen, onze nationale verzekering tegen allerlei ellende, is dit jaar relatief laag. De overheid bereidt consumenten inmiddels voor op

een noodsituatie. Terwijl ik dit schrijf ligt de folder op mijn bureau. Zou ik de enige zijn die het ding met frisse tegenzin ga lezen?

Bedrijven duiken in dit gat. Ze bieden diensten aan met thuisbatterijen, slimme warmtepompen, dynamische contracten, balanshandhaving, vehicle-to-grid technologie, dieselaggregaten. Elk met eigen voorwaarden, software en kleine lettertjes. Voor de ware energienerd het summum. Voor de rest van de samenleving een onmogelijke opdracht in het woud van aanbiedingen een verstandige weg te vinden. Dat gaat natuurlijk regelmatig mis en soms haalt dat de media. Het topje van de ijsberg. Toezicht is er nauwelijks en de ACM beperkt zich tot waarschuwingen. Wat het wantrouwen van consumenten, ook jegens bonafide bedrijven, overigens versterkt. Niets doen is een aantrekkelijke optie.

De overheid laat zich niet onbetuigd. Bijna elk jaar veranderen voorwaarden voor subsidies, regelingen en belastingen. De industrie kreeg een extra CO₂-heffing en toch weer niet, met het risico dat die er toch wel weerkomt. Enorme projecten worden volledig om zeep geholpen zodra een ministerie iets verandert. Om gek van te worden. Vergeten lijkt dat Nederland haar welvaart voor een groot deel te danken heeft aan een betrouwbaar en voorspelbaar overheidsbeleid. Ook vergeten lijkt dat dezelfde overheid juist van burgers en bedrijven vraagt zich op de lange termijn te richten. Het gevolg van de onvoorspelbaarheid van overheidsregelgeving is dat beslissingen, juist ook voor verduurzaming, worden uitgesteld en afgeblazen. Veel van die investeringen vergen trouwens ook extra netcapaciteit. Aanvragers mogen dan achteraan de wachtrij aansluiten, zonder garantie wanneer men aan de beurt is. Door mogelijke veranderingen in prioriteitstelling is zelfs de positie in de rij onzeker.

Natuurlijk, enige complexiteit is niet te voorkomen; energie is nu eenmaal geen suiker. Hetzelfde geldt voor wet- en regelgeving die nu eenmaal moet worden aangepast aan de veranderende omstandigheden. Laten we evenwel terdege beseffen dat dit niet zonder gevolgen is. Naarmate de energiemarkt complexer wordt, vermindert het animo om mee te doen. Naarmate sommigen met een veel kennis, tijd en geld profiteren en anderen het gelag betalen, gaat dat ten koste van draagvlak. Naarmate voorspelbaarheid minder wordt, worden belangrijke besluiten gemakkelijker uitgesteld.

Energie moet betrouwbaar, betaalbaar en schoon zijn. Mag ik daar de woorden begrijpelijk en voorspelbaar aan toevoegen?

Martien Visser